

*Потанова О. В.,**асистент кафедри мовної підготовки**Харківського національного технічного університету сільського господарства
імені Петра Василенка*

ЕВФЕМІЗАЦІЯ НАЗВ ПРОФЕСІЙ СИЛОВИХ СТРУКТУР У СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. Звернено увагу на інтерес до антропоцентричної парадигми у сучасних лінгвістичних дослідженнях і відображенні у мовній картині світу лінгвокультури окремих народів. Евфемістична лексика активно застосовується в соціальних сферах. Приділено увагу аналізу процесів евфемізації, які базуються на стереотипах, що існують у суспільстві та віддзеркалюють тенденції у слововжитку. Проаналізовано роботи великої кількості науковців, які займалися цією тематикою. Та, звісно, звернено увагу на вплив стереотипів у мові та застосування евфемістичної лексики у різних сферах життя людини. Проаналізовано роботи у цьому напрямку та відмічено, що професійна діяльність людини, є окремою сферою вжитку евфемізмів, яка віддзеркалює певні тенденції розвитку суспільства.

Під час аналізу евфемізмів велику увагу приділено їх застосуванню у правоохоронній сфері, політиці, військовій сфері. Звернено увагу на широке застосування евфемістичної лексики у засобах масової інформації та у інтернет-комунікації. Зазначено особливості вжитку евфемізмів та їх вплив на формування громадської думки. Вони застосовуються для маніпулювання свідомістю, а також для формування стереотипних образів певних професій з боку уряду на певному етапі розвитку суспільства та політичного курсу країни. Протилежні поняття застосовують також для найменування одних і тих самих військових спеціальностей для створення подвійних стандартів, залежно від сторони, яка створює повідомлення. Виділені основні лінгвістичні механізми утворення евфемізмів та дисфемізмів у сфері назв професій.

Відокремлені основні тенденції та цілі для використання евфемістичної лексики. Виявлено, що однією з основних цілей є маніпулювання свідомістю суспільства та нав'язування владою певних ідей та стереотипів для приховання непопулярних політичних військових соціально-економічних рішень і підкреслювання важливості людської праці та набуття більшої значущості в особистій сфері.

Ключові слова: мовна картина світу, евфемізм, дисфемізм, назви професій, стереотипи, табу.

Постановка проблеми. Актуальність обраної теми зумовлена інтересом до антропоцентричної парадигми у сучасних лінгвістичних дослідженнях і відображенні у мовній картині світу лінгвокультури окремих народів. Процеси евфемізації базуються на стереотипах, що існують у суспільстві у конкретний період його розвитку, а з іншого боку, відбивають тенденції у слововжитку, зокрема, політичну коректність, гендерну рівність і т. ін. Сфера професійної діяльності є однією з найважливіших у житті людини, і прояв стереотипів у номінації професій є віддзеркаленням мовної картини світу певного народу або певної групи людей (соціальної, вікової, гендерної тощо).

Сучасний світ та тенденції глобалізації впливають на необхідність розвитку міжкультурної комунікації. Проблеми міжкультурної комунікації невід'ємні від поняття мовної свідомості. Свідомість кожного представника етнічної культури складається зі стереотипних уявлень, які віддзеркалюють ставлення до певної моделі поведінки людей, що входять до іншої етнічної, гендерної, соціальної, політичної або професійної групи [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поняття «стереотип», «стереотипне уявлення» аналізуються у роботах багатьох вчених психологів, лінгвістів, соціологів, філософів.

Термін стереотип сформульовано У. Ліпманом у роботі «Public Opinion» (1922), у якій стереотипи визначалися як «образи у нашій свідомості» (the pictures in our heads) [2].

Згідно з Буряк В.В., утворення та функціонування стереотипів – це процес стереотипізації, що у широкому розумінні є вмінням фіксувати повторювані стимули, які надходять із середовища. Забезпечення існування стереотипів базується на утворенні стійких асоціативних зв'язків між поняттями [3].

Формування і функціонування стереотипів супроводжується вербалізацією та здатністю людини оперувати мовною системою. У процесі становлення зміст стереотипа розкривається через комунікативні смисли у мовленні [3].

Стереотипи проявляються у картині мови у вигляді різних слів, словосполучень чи фразеологізмів. Вже наявні слова набувають нові значення і починають вживатися не тільки в прямому, але й в переносному значеннях. Семантичний потенціал слова дає можливість вживати його в таких контекстах, які зовсім не характерні для його прямого номінативного значення.

Згідно з В.Н. Телія, вторинна номінація – це застосування вже наявних у мові номінативних засобів у новій для них функції означення [4].

Як зазначає Шаповал О.В., виникнення нових соціальних зв'язків призводить до перетворення сенсу слів шляхом припущування значень, виникнення конотацій [5].

Одним із проявів процесу вторинної номінації є використання евфемізмів.

У науковій літературі евфемізмами вважаються одиниці вторинної номінації з відносно позитивною конотацією, що використовуються для заміни прямих найменувань, вживання яких із соціально чи психологічно зумовлених причин вважається небажаним [6]. Основою для виникнення евфемізмів послужили табуовані поняття, які існують на усіх етапах розвитку суспільства. З розвитком людства з'явилися інші причини вживання евфемізмів. Згідно з Великогородою В.Б., окрім уникання будь-якого з видів табу, з'явилося бажання бути ввічливим, прагнення завуалювати негативні аспекти дійсності

в межах певної професійної, соціальної чи вікової групи або намір здійснити прагматичний вплив на адресата [6].

Евфемістична лексика активно застосовується у соціальних сферах. Цьому сприяє поширення засобів масової інформації, інтернет-комунікації. Саме вони формують громадську думку та певну соціальну поведінку людей. У своїх роботах, Дубинець З.О. відмічав, що ЗМІ використовують евфемістичні заміники для маніпуляції нашою свідомістю [7].

Саме ЗМІ формують образ сучасної людини як ділової, успішної та значущої, тим самим формуючи певні стереотипи. Бажаючи відповідати певним вимогам, люди намагаються прикрасити або іноді навіть звеличити чорну або некваліфіковану роботу, замінюючи її назву. Або навпаки, назва професії формує певний стереотипний образ та упереджене ставлення до людини. Ці питання широко розкриті у роботах Чеканова С.А., де він виявив національно-культурні особливості деяких видів професійної діяльності [8] та у роботах Judith S. Neaman, Carole G. Silver, де зібрано колекцію евфемізмів, які використовуються у найактуальніших сферах людського життя [1].

Одна зі сфер соціально-економічного розвитку суспільства, де активно застосовується евфемістична лексика, це сфера професійної діяльності. Це зумовлено прагненням сучасної людини відповідати певним нормам суспільства та сформувати в оточуючих позитивне ставлення до себе як до успішної, впевненої у собі та ділової людини.

Саме евфемізми цієї групи стали предметом дослідження. Матеріалом для дослідження послужили англійські евфемізми сфери професійної діяльності.

Мета і завдання статті. Мета роботи – простежити основні тенденції у вторинних номінаціях професій у сучасній англійській мові.

Мета роботи передбачила розв'язання таких завдань:

1) вивчити літературу із проблеми дослідження, уточнити природу стереотипу, його основні характеристики і види; природу вторинної номінації; евфемізму;

2) відібрати з сучасних словників, у тому числі словників сленгу, а також із текстів сучасних Інтернет-видань (газет і журналів) вторинні номінації назв професій;

3) провести аналіз відібраних одиниць за встановленими критеріями і виявити загальнолюдське у відтворенні поглядів на види праці і особливості англословної лінгвокультури в цьому плані;

4) визначити нові тенденції, які з'являються в англословному суспільстві і відбиваються у процесах евфемізації останнім часом.

Предмет та об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження обрано евфемізми в назвах професій у сучасній англійській мові. Предметом дослідження – мовні засоби утворення евфемізмів, що стосуються назв людей за їх професійною приналежністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Політична діяльність країни, її правоохоронна сфера є дуже важливими темами. Саме тому в цій сфері застосовують багато евфемізмів для маніпулювання свідомістю. Люди зустрічаються з евфемізованими назвами професій, дивлячись фільми або слухаючи новини, читаючи їх у газетах формуючи у себе стереотипний образ певної професії, який потрібен уряду на певному етапі розвитку суспільства та політичного курсу країни.

Відчуття захищеності та спокою для населення у країні дуже важливо для її стабільного розвитку. Тому образ людини,

яка захищає правопорядок у державі має являти собою свого роду «обличчя держави», її впевненість у майбутньому. Ось чому евфемістичні назви професії правоохоронця ввібрали в себе образ людини із народу у привласненні найрозповсюдженіших імен і приписуючи цьому образу перебільшені риси, порівнюючи їх із могутніми тваринами. *Old Bill, Bobby, bear* – усі ці назви характеризують поліцейських. Залежно від певних відмінностей у різних країнах їх також називають *John Hop* (співзвучне з *John Laws*), *Bluebirds* (в Австралії, завдяки кольору своєї уніформи), *Black Jacks* (в Південній Африці, теж завдяки чорній уніформі). *The Brains* – іронічний термін для криміналістичного відділу поліції, а детектива називають *a bull, a dee, a demon, a hawkshaw*. Усі ці слова мають на меті протипоставити професію правоохоронця, підкреслюючи його силу, мужність та вправність. У той час як порушників закону називають *a dip* (кишеньковий злодій) замість *pickpocket* (кишеньковий злодій); *just a member* (людина, яка займає нижню ланку у кримінальній сфері), *nark* (інформатор) замість *informant, intelligencer* (інформатор); *shut eyes, abuse* (насильник) замість *violator* (насильник). Ці співставлення сили та могутності поліції проти підкреслювання нікчемності злочинців, особливо під час новин або перегляду художніх фільмів, сприяють формуванню у населення думки про непохитність правоохоронної системи та безумовну можливість контролювати злочинність.

Із цією ж метою ЗМІ застосовують евфемізми та дисфемізми у політиці, особливо під час опису військових дій. Такі назви, як *a source* (шпигун) замість *emissary* або *spy* (шпигун), *a freedom fighter* (борець за незалежність) замість *independentist* (прихильник незалежності), *a fire brigade* (мобільна бригада) замість *rapid response battalion* (бригада швидкого реагування), *dough-boy* (солдат-піхотинець) замість *infantry soldier* (солдат-піхотинець), *dogface* (піхотинець) замість *grenadier* (гренадер), зі сторони дружніх сил співставляють з більш агресивними поняттями з протилежного боку – *militias* (банд формування), *a militant* (бойовик), *warlord* (військовий диктатор або головнокомандуючий), *fighters* (бойовики), *terrorists* (терористи), *extremists* (екстремісти). Застосування цих діаметрально протилежних понять для найменування одних й тих же військових спеціальностей викликано необхідністю створити подвійні стандарти під час оцінювання дій протилежних сторін залежно від того, хто створює повідомлення. Зі сторони дружніх сил використовуються виключно евфемістичні назви, але під час опису протилежних сил залучається негативно оцінна лексика за допомогою засобів дисфемії.

У сфері професійної діяльності евфемізують не тільки назви професій, а й ставлення до роботи, лінощі, погане ставлення та небажання працювати. Наприклад, словосполученням *golden brick* спочатку називали солдат, які не дуже гарно себе проявили під час бойових дій. Згодом цій термін став позначати ледаря та неробу. *A silver* – ще один приклад позначення людини, яка намагається відклонитися від обов'язків.

Основними лінгвістичними механізмами утворення евфемізмів у сфері назв професій, за нашими даними, є:

1) метафоричне перенесення слів (наприклад, *a source, a dip, a warlord*; 20 випадків із 52 випадків масиву вибірки, що складає 38%);

2) метонімічне перенесення (наприклад, *access controller, catering staff workers*; 6 випадків, що складає 11%);

3) розширення значення за рахунок розширення сфери діяльності (наприклад, *building maintenance engineer*, *waste reduction manager*; 14 випадків, що складає 26%);

4) суфіксальне утворення нового терміну (наприклад, *garbologist*, *recycler*; 8 випадків, що складає 15%);

5) поєднання метафори або метонімії з іронією або сарказмом (наприклад, *golden brick* або 007; 4 випадки із 52 випадків масиву вибірки, що складає 7%).

Висновки. Проведений аналіз дозволяє побачити основні тенденції та цілі для використання евфемістичної лексики. Можна зробити висновки, що однією із основних цілей є маніпулювання свідомістю суспільства та нав'язування владою певних ідей та стереотипів для завуалювання непопулярних політичних, військових, соціально-економічних рішень і підкреслювання важливості людської праці та набуття більшої значущості в особистій сфері.

Отже, однією з найважливіших тенденцій у розвитку словникового складу мови є його збагачення шляхом евфемізації. Аналізуючи ті чи інші терміни, можливо робити висновки про розвиток соціально-культурної спадщини, культурних цінностей народу та цивілізації в цілому.

Література:

1. Judith S. Neaman, Carole G. Silver. The book of euphemism. Wordsworth Reference, 1995. 373 p.
2. Бухаєва Р.В. Етнокультурные стереотипы речевого общения (на материале бурятского языка) : дисс. на соискан. науч. степени докт. филол. наук : спец. 10.02.19 «Теория языка». Улан-Уде, 2015. 426 с.
3. Бурак В.В. Вербалізація стереотипів родинної спорідненості в українській, польській та британській реалістичній прозі другої половини XIX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.15 «Загальне мовознавство». Львів, 2019. 20 с.
4. Телия В.Н. Вторичная номинация и ее виды. Языковая номинация (Виды наименований). Москва : Наука, 1977. С. 129–221.
5. Шаповал О.В. Комунікативно-стильові параметри вторинної номінації в газетно-журнальній публіцистиці 80-90-х років XX століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова». Дніпропетровськ, 2001. 21 с.
6. Великорода В.Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : автореф. дис. на

здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови». Львів, 2008. 20 с.

7. Дубинець З.О. Темі та сфери евфемізації в сучасній пресі. *Вісник Запорізького університету*. 2012. № 1. С. 15–163.

8. Чеканова С.А. Стереотипные представления о профессиях у русских и англичан : монография. МГИМО-Университет, 2012. 216 с.

Potapova O. Euphemization in job nominations of security ministers in modern English

Summary. Attention is paid to the interest in the anthropocentric paradigm in modern linguistic research and reflected in national cultures and languages in world mapping. Euphemisms are actively used in social spheres. Attention is paid to the euphemization based on stereotypes that exist in society and illustrate current trends in word use.

The works of a large number of scientists who have studied this topic are analyzed. And, of course, attention is paid to the influence of stereotypes on the language and the usage of euphemisms in different spheres of life. Having analyzed the scientific sources, we can see that the sphere of professional activities is a separate sphere of use of euphemisms which reflects certain trends of society development.

When analyzing the euphemisms much attention is paid to their application in law enforcement system, politics and military sector. The widespread use of euphemisms in the media and in Internet communication is pointed out. The peculiarities of the use of euphemisms and their influence on the formation of public opinion are indicated. They are used for mind controlling and forming the stereotypical image of some professions by the Government at some stage of the social development and according to the political course of the country. Opposite concepts are also used to name the same military professions to illustrate certain double standards, depending on the party creating the message. The main linguistic ways of euphemism's and dysphemism's formation in the field of job titles are identified.

The main trends in using euphemisms are highlighted. It has been found that one of the main goals is mind controlling and imposing some ideas and stereotypes by the Government to hide unpopular political, military and socio-economic decisions, to emphasize the importance of some laborers and to express a certain attitude to them.

Key words: linguistic view of the world, euphemism, dysphemism, job titles, stereotypes, taboo.